

La participació infantil.

Un exemple d'exercici de ciutadania des de l'escola:
els *Municipios Escolares* al Perú

Marta Martínez

Resum

En els últims anys, en el marc del debat sobre l'exercici dels drets de la infància, ha estat la participació infantil un dels temes que més interès i desafiaments ha desvetllat. En aquest número monogràfic, hem considerat oportú presentar alguna experiència que pogués tenir un element il·lustratiu de com fomentar, exercir i enfortir els drets de participació dels nens i nenes en els seus contextos més immediats. És per això que hem triat una experiència la trajectòria de la qual ha tingut un impacte altament positiu i una perdurabilitat en el temps, digna de ser tinguda en compte. Es tracta del *Programa Nacional de Municipios Escolares* (MMEE), coordinat per l'ONG peruana *Acción por los Niños*.

Paraules clau

Ciutadania, Democràcia, Drets de la infància, Participació infantil

La participación infantil. Un ejemplo de ejercicio de ciudadanía desde la escuela: los *Municipios Escolares* en Perú

En los últimos años, en el marco del debate sobre el ejercicio de los derechos de la infancia, ha sido la participación infantil uno de los temas que más interés y desafíos ha desvelado. En este número monográfico, hemos considerado oportuno presentar alguna experiencia que pudiese tener un elemento ilustrativo de como fomentar, ejercer y fortalecer los derechos de participación de niños y niñas en sus contextos más inmediatos. Es por esto que hemos escogido una experiencia cuya trayectoria ha tenido un impacto altamente positivo y una perdurabilidad en el tiempo, digna de ser tenida en cuenta. Se trata del Programa Nacional de Municipios Escolares (MMEE), coordinado por la ONG peruana Acción por los Niños.

Palabras clave

Ciudadanía, Democracia, Derechos de la infancia, Participación infantil

Children's participation. An example of exercising citizenship from schools: *Municipios Escolares* (School Municipalities) in Peru

Recently, children's participation has been one of the most interesting and challenging topics in the debate on the exercise of children's rights. In this monographic issue, we felt it appropriate to present an experience that could illustrate how children's rights to participate in their most immediate environment can be fostered, exercised and strengthened. The experience we chose has had a highly positive and lasting impact and offered valuable insight: this is the national school municipalities programme, Programa Nacional de Municipios Escolares (PNME), coordinated by the Peruvian NGO Acción por los Niños.

Key words

Citizenship, Democracy, Childhood rights, Children's participation

Autor: Marta Martínez

Article: La participació infantil. Un exemple d'exercici de ciutadania des de l'escola: els *Municipios Escolares* al Perú

Referència: Educació Social, núm. 38 p94-p104.

Adreça professional: Consultora en Evaluación de Proyectos y Derechos de la Infancia MARTAMARTINEZM@telefonica.net

▲ Introducció

En els últims anys, en el marc del debat sobre l'exercici dels drets dels nens i nenes, ha estat la participació infantil un dels temes que més gran interès i desafiaments ha desvetllat. Han estat multitud les iniciatives: publicacions, conferències, investigacions, projectes; diversos els contextos: totes les edats, en països de tot el món, variades les institucions: agències de Nacions Unides, governs nacionals, autonòmics i locals, ONGs nacionals i internacionals, grups comunitaris, escoles, moviments socials; i encara més diversos els enfocaments i definicions: punts de vista pràctics, argumentació des dels drets humans. Així, trobem múltiples experiències que s'inspiren en marcs teòrics i de referència més o menys desenvolupats, fins i tot aquelles que responen a importants intuïcions però que no han aconseguit sostenir-se en marcs més formals. Proliferen més les avinenteses/situacions puntuals, amb ampli ressò mediàtic, però encara són escasses les experiències sostingudes.

En aquest número monogràfic, a més de presentar diferents experiències en el marc del nostre país, s'ha considerat oportú presentar alguna experiència que pogués tenir un element il·lustratiu de com fomentar, exercir i enfortir els drets de participació dels nens i nenes en els seus contextos més immediats. És per això que per a la nostra contribució hem triat una experiència la trajectòria de la qual ha tingut un impacte altament positiu i una perdurabilitat en el temps, digna de ser tinguda en compte. Es tracta del *Programa Nacional de Municipios Escolares* (MMEE), coordinat per l'ONG peruana *Acción por los Niños* (www.accionporloninos.org.pe) que cerca desenvolupar, institucionalitzar i generalitzar a escala nacional, un model d'opinió, participació i organització de nens, nenes i adolescents².

Els municipis escolars. Què són els Municipis Escolars?

Els Municipis Escolars són una forma d'organització de nens, nenes i adolescents que es desenvolupa en el marc de les escoles, a través de la qual els estudiants duen a terme activitats que contribueixen a la seva formació integral, promovent valors de ciutadania i democràcia; a través d'ells els nens i nenes troben un espai formatiu on poden opinar, participar i organitzar-se amb els seus companys/es de l'escola en el seu propi benefici, el de la seva escola i el de les seves comunitats.

Els Municipis Escolars són una forma d'organització de nens, nenes que es desenvolupa en el marc de les escoles, a través de la qual els estudiants duen a terme activitats que contribueixen a la seva formació integral

L'objectiu era bastir un pont que portés la participació des del món tradicionalment tancat de les escoles fins al municipi

D'aquesta manera, els ME són un espai, d'aprenentatge, que contribueix a la incorporació activa en la vida escolar i comunitària dels nens, des d'edat primerenca. La seva filosofia es basa en els drets recollits en la Convenció sobre Drets del Nen (CDN), fent un especial èmfasi en els drets d'opinió, participació i organització, precisament els drets que més gran resistència i dificultat han trobat en un món encara adultocèntric. *L'objectiu era bastir un pont que portés la participació des del món tradicionalment tancat de les escoles fins al municipi* (Terreros, C. i Tibblin, A. *circa* 2004:16).

Entre els seus principals objectius destaquen (Briceño, 1999; citat a Terreros *o.cit*):

- reconèixer els nens com a subjectes socials i la seva capacitat d'assumir responsabilitats, *fins i tot des d'edats primerenques*, pel desenvolupament personal, familiar i comunal
- fer participar als nens l'aprenentatge, defensa i exercici dels seus drets
- servir com a exemple sobre com aconseguir el dret a l'organització, participació i opinió
- posar els nens com a protagonistes en el desenvolupament de ciutadania
- reconèixer els ME com a organitzacions infantils
- representar els nens en la presa de decisions que afecten les seves vides
- canalitzar diferents activitats pedagògiques, dins i fora del currículum escolar
- capacitar els docents en la participació democràtica, trencant amb les pràctiques tradicionals del món escolar com el paternalisme i autoritarisme

Els seus inicis es remunten a 1996, quan l'ONG *Save the Children Suecia* (Oficina Regional per a Amèrica Llatina al Perú) després de diversos anys de dictadura militar i els anhels de la població peruana per un sistema democràtic, creaven un escenari apropiat, iniciant-se el programa en 80 escoles de Perú. La idea inicial era crear uns estàndards bàsics, elaborant les normes i reglaments³ per al seu bon funcionament. Hi havia una tasca per a dur a terme: capacitar tots els agents educatius (direcció, professorat i alumnat) produir i distribuir els materials necessaris (impressió d'estatuts, material educatiu, cartells així com les urnes de votació -al Perú *ánforas*-) proporcionades per l'Oficina Nacional de Processos Electorals (ONPE⁴). Atès que l'experiència ha estat positiva i que ha desvetllat interès, un any més tard s'iniciava el programa a escala nacional com un mitjà de millorar la participació democràtica; tot i que no va ser exempt de cert descrèdit d'alguns adults, que consideraven la iniciativa "una pèrdua de temps". Així, a l'any 1999 el programa continua de manera més sòlida sota la coordinació nacional d'*Acción por los Niños* i amb la participació d'una xarxa de set ONG's⁵ com a organismes executors.

Com s'organitza un Municipi Escolar?

Cada Municipi Escolar compta amb tres instàncies de govern: un **Consell Escolar** a cada centre educatiu; un **Consell d'Aula** present a cada saló (aula al Perú) de classe: els nens i nenes elegeixen com a representants; i les **Comissions de Treball**.

El **Consell Escolar** és l'òrgan que recull els interessos de l'alumnat, és representat per *un/a Alcalde/ssa, un/a Tinent d'Alcalde/ssa* (a càrrec de les finances que són auditades⁶) i quatre *Regidors*: regidor/a d'Educació, Cultura i Esports, regidor/a de Salut i Ambient, regidor/a de Producció i Serveis i regidor/a de Drets del Nen. El *Consell* elabora el Pla d'Acció i recull les principals activitats a desenvolupar. Igualment avaluen els plans de treball amb l'assessoria i suport dels docents. Entre les funcions de l'*Alcalde/ssa Escolar* destaca la de representar la seva institució educativa en activitats internes o externes referides a accions pròpies del ME. De la mateixa manera, coordina i garanteix la posada en marxa del pla de treball del municipi escolar, convoca i coordina les assemblees del Municipi Escolar, amb caràcter informatiu, quan calgui i sempre que no generi la pèrdua de classes.

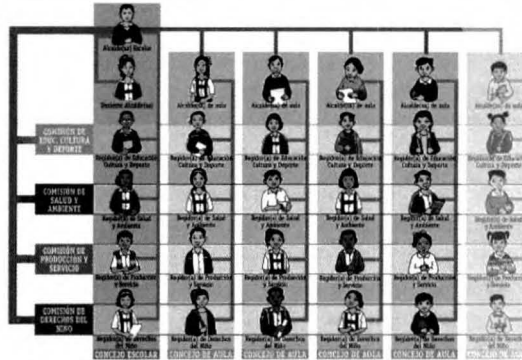
Els ME desenvolupen les seves activitats a través de les *Comissions de Treball* especialitzades, integrades pels quatre regidors de cada línia d'activitats dels *Consells d'Aula*.

- **Comissió d'Educació, Cultura i Esports.** S'hi desenvolupen activitats de molt diversa naturalesa: elaboració de la premsa escolar/periòdic mural; posada en marxa d'una ràdio escolar; organització d'esdeveniments esportius; organització de danses folklòriques; equipament de la biblioteca escolar i aula informàtica; visites o passeigs a museus.
- **Comissió de Salut i Ambient.** S'hi gestiona la dotació de la Farmaciola Escolar, activitats de prevenció i control de la salut i prevenció de drogoaddiccions (neteja i defensa del medi ambient, la plantació d'arbres al pati de l'escola).
- **Comissió Projectes Productius i Serveis.** Posa en marxa projectes productius com bio-horts, granges, reciclatge; quiosc escolar; activitats pro-fons: com organització d'un bingo, rifes, concursos, fires; tasques de manteniment (pintat de parets, mobiliari, pissarres, serveis higiènics, àrees verdes, etc).
- **Comissió Drets del Nen.** Educació ciutadana i capacitació en lideratge; defensoria escolar (derivació de casos a organismes especialitzats Defensories Municipals de la Infantesa i Adolescència-DEMUNAS⁷, Comissaries, Defensoria del Poble); realització de campanyes (maltractament, abús sexual, drets del nen); promoció de normes i responsabilitats (puntualitat, modals, ordre, neteja, disciplina).

Les Comissions són, a més, un vincle entre l'escola i la comunitat o el barri on s'ubiquen

Per mitjà dels Municipis Escolars, el conjunt dels alumnes d'una escola, compten amb un vehicle de comunicació i coordinació entre ells, amb els seus dirigents, professors i tutors. Les Comissions són, a més, un vincle entre l'escola i la comunitat o el barri on s'ubiquen i els nens i nenes disposen de les oportunes orientacions de les diferents institucions amb les quals cadascuna de les Comissions es pot coordinar per a la posada en pràctica de les seves activitats (*Acción por los Niños*, 2002).

Les eleccions estudiantils

Per a molts nens i nenes, el dia més significatiu dels MMEE el constitueix la celebració de les eleccions⁸. Els processos electorals als col·legis generen una cultura democràtica, ja que els alumnes aprenen a organitzar-se i a donar-li forma, continuïtat i fortalesa a les seves institucions dins l'àmbit escolar. Així, els educands, mitjançant l'exercici del vot universal i secret, hauran d'eleger els seus equips, alcalde o alcaldessa i als membres de la directiva del Municipi Escolar, que exerceixen el seu càrrec durant l'any que dura el curs escolar.

Les diferents llistes electorals/candidatures al Consell Escolar les componen sis candidats i s'anomenen amb noms diversos, que ells mateixos elegeixen: *Alumnos Democráticos, Juventud, Esperanza y Mañana; Chicos del Futuro; Sigamos Progresando...* (Terreros, C. o.cit.). Un cop presentades les candidatures s'inicia una campanya electoral on cada equip presenta les propostes, accions i promeses per a la seva escola. Les llistes es registren davant el Comitè Electoral i reben capacitació prèvia de l'ONPE.

Arriba aleshores el dia de les eleccions, un dia festiu per a l'exercici de la democràcia el procediment del qual és molt semblant a les eleccions municipals de la població adulta. La *Mesa de Sufragio* és presidida per dos alumnes que s'elegeixen per sorteig. El dia de les eleccions, l'ONPE proporciona a les escoles que elegeixen els seus MMEE les *ánforas/urnes* i les mampares per garantir el vot secret. El Comitè Electoral vigila la transparència del procés, realitza l'escrutini juntament amb un membre de cada llista competidora (a tall d'observadors) i l'escola es converteix en un veritable espai d'exercici de la

democràcia. Després del recompte, el Comitè elabora un Acta les còpies de la qual són lliurades a la Direcció del centre educatiu i als integrants del Consell elegit. Posteriorment la candidatura guanyadora és reconeguda oficialment en una cerimònia pública, en presència de representants del Ministeri d'Educació i la comunitat, on reben les seves credencials.

Els nens i nenes, en participar en l'elecció dels seus candidats, han d'aprendre a identificar els líders que van a ser capaços de representar-los, sortir, d'aquesta manera, l'exercici de la participació de l'espai estrictament escolar.

El Municipio Escolar me abrió una puerta y descubrí todo un mundo por explorar. (Alcaldessa, 15 anys. San Juan de Lurigancho-Lima)

El municipi escolar és

- **Participatiu:** obert a tots els estudiants del Centre Educatiu
- **Descentralitzat:** funciona des del nivell d'aula
- **Nacional:** es desenvolupa en tot el país
- **Integral:** complementa el desenvolupament de continguts curriculars, i aporten al desenvolupament de Valors, Ciutadania i Democràcia.
- **Flexible:** permet abordar "qualsevol" tema o activitat
- **Racionalitzador:** articula qualsevol activitat o projecte des de o envers l'escola
- **Sostenible:** no depèn de recursos "especials".
- **Institucionalitzat:** té un funcionament permanent i basat en la normativitat.

Font: *Acción por los Niños* (2001)

El rol dels adults

La direcció dels diferents centres dóna suport al procés de posada en marxa i gestió dels MMEE per a la qual cosa conformen un equip de treball integrat pels tutors d'aula, encarregats de recolzar les accions pròpies de l'organització i la gestió dels Municipis Escolars, així com als candidats en l'elaboració de les seves propostes. Entre les tasques de la direcció del Centre, en el marc dels MMEE, es troba l'elaboració d'un pla de treball en coordinació amb les comissions; promocionar la convivència i disciplina escolar democràtica en la institució educativa; acompanyar en el compliment del pla de treball del ME així com coordinar activitats conjuntes amb altres MMEE de la mateixa jurisdicció local, de districte, provincial i/o regional.

Com es pot suposar, el suport i resposta dels adults en aquesta experiència ha estat molt diversa. Tot i que amb el pas dels anys i en veure la responsabilitat amb què els nens i nenes assumeixen els diferents rols, podem assenyalar que

Es tracta d'un programa que contribueix a canviar les imatges i visions que els adults hem tingut tradicionalment sobre la infància

es tracta d'un programa que contribueix a canviar les imatges i visions que els adults hem tingut tradicionalment sobre la infància; ara és més factible reconèixer les seves capacitats i recursos en l'exercici dels seus drets d'expressió, participació i organització.

Tuvimos muchas dificultades con el director. A veces no nos escuchaba, no tenía tiempo. El lado positivo fue que tuvimos que aprender a formular nuestras demandas de tal manera que él tuviera que discutir las (Manuel de Jesús Acosta Delgado, citat a)

Els docents assessors (o una persona o un equip) donen suport en el dia a dia als integrants dels MMEE; sol ser assignat per la direcció escolar o pel mateix Consell Escolar; són càrrecs que es renoven cada any, cosa que implica la seva formació amb cada nova elecció escolar. Les principals dificultats expressades pels docents en l'exercici d'aquest acompanyament són per un costat la càrrega de treball existent, que fa difícil reunir-se amb els nens en l'horari escolar i la falta general de recursos a les escoles que no permet oferir un incentiu als qui exerceixen aquest càrrec. Malgrat aquestes dificultats, el balanç sembla positiu, la impressió general és que hi ha un compromís per part dels docents per assegurar-se que tots els nens puguin participar del projecte, tot expressant les seves inquietuds i opinions i ha contribuït a una més gran entesa entre alumne, famílies i docents.

Creo que esta experiencia nos ha cambiado a todos. Padres y niños han aprendido mucho trabajando juntos (Ana Madrid, docent d'Aza-Huancayo)

Els docents en aquest sentit se sorprenden davant la troballa de les capacitats «ocultes» dels nens i nenes, canvien la seva visió sobre l'educació d'educar per al futur (*Save the Children Suecia* 2003:30). Així ho expressa una de les docents que participa en el programa:

«Lo bueno en el niño es que ya te opinan sin temor si no les sale bien algunas palabras ya no tienen temor, ya aceptan y se corrigen también, opinan libremente, ya no tienen temor de decirte determinadas cosas que tú puedas tener o tener su compañero que puedan tener los demás, de una manera muy libre lo expresan...»

Els pares reconeixen la importància que els seus fills es formin en l'exercici de la ciutadania. Així també es veuen els efectes importants en el marc de les famílies i com, a partir del creixement personal dels nois i noies, canvia també la vida familiar. En alguns dels estudis realitzats, els pares de família expressen la seva sorpresa i satisfacció davant els èxits assolits pels seus fills, i per les actituds que en ells es van desenvolupant davant del futur. En el districte de Surco, a Lima, un pare de família explicava molt entusiasmat com el seu fill de 5 anys (que té el càrrec de regidor de salut i esport) s'havia convertit per iniciativa pròpia en l'encarregat de vetllar per la salut de tota la família en la seva pròpia llar (*Save the Children Suecia* 2003:30).

L'exercici de la formació ciutadana en la pràctica

Després de diversos anys de trajectòria, els MMEE van demostrant ser una forma viable de què la formació ciutadana i cívica no es desenvolupa només a través del discurs, els conceptes o les teories. Els MMEE són un exemple real de què mitjançant la pràctica quotidiana d'un conjunt de valors i actituds s'enforteix la solidaritat i la cooperació, així com el treball grupal i en equip; els MMEE contribueixen a aquest desenvolupament, ja que els alumnes aprenen a participar, a elegir els seus representants i a dirigir institucions.

Al principio no sabía hablar en público o cómo presentar mis ideas. Ha sido una gran experiencia, he aprendido muchísimo. Mis padres se han vuelto más conscientes y ahora me escuchan más que antes. (Alcaldeza, 15 anys. San Juan de Lurigancho-Lima)

Mitjançant el ME es va posant en pràctica el dret a la participació tot creant un espai democràtic que contribueix, en la pràctica, a l'acció i a la tasca pedagògica quotidiana, a la formació d'una cultura ciutadana, cívica i democràtica dels escolars. Considerem que els MMEE són un model dels múltiples beneficis que comporta l'exercici de la participació dels nens i nenes en els seus entorns més quotidians. Amb el seu compromís en el programa, els participants milloren les seves potencialitats personals: l'exercici de l'autonomia, la posada en pràctica de la seva creativitat, la capacitat de raonament i elecció, la capacitat de parlar en públic... Es desenvolupa a més la seva capacitat d'escolta de les demandes dels seus companys d'escola, de negociació amb ells i d'elecció col·lectiva entre les diferents alternatives... D'aquesta manera, els nens i nenes són reconeguts com a subjectes de dret en el marc de les seves escoles i participen en un sistema d'eleccions sense haver d'esperar que compleixin la majoria d'edat.

Tarde o temprano el país estará en nuestras manos, y para entonces tendremos experiencia para administrarlo como ciudadanos responsables. No tenemos que esperar hasta que tengamos 18 años para participar (Alcaldeza 15 anys)

Mitjançant el ME es va posant en pràctica el dret a la participació.

D'aquesta manera, els nens i nenes són reconeguts com a subjectes de dret en el marc de les seves escoles i participen en un sistema d'eleccions sense haver d'esperar que compleixin la majoria d'edat

Indicadors d'avanç

Opinió	Participació	Organització
• Es tornen més expressius • Expressa les seves emocions amb espontaneïtat. • Expressa i dona explicació de fets amb coherència. • Aporta idees o suggeriments al grup. • Proposa alternatives de solució o suggeriments al grup. • Incrementen les relacions personals i l'intercanvi d'idees i un més gran compromís social	• Segueix consignes donades al grup. • Mostra iniciativa per relacionar-se amb els altres. • Juga amb nens i nenes sense distinció. • Frueix i experimenta en les activitats. • S'esforça i compromet en realitzar el seu treball.	• S'integra al grup i treballa en l'activitat. • Coopera en activitats grupals. • Proposa alternatives de solució o suggeriments al grup. • Aporta idees o suggeriments al grup. • Intercanvia experiències amb altres ME i organitzacions

Font: *Save the Children Suecia* (2003)

Alguns assoliments aconseguits

Al llarg d'aquests anys en els quals el programa segueix el seu curs, s'ha aconseguit la motivació, la capacitació i el compromís d'un nombre significatiu d'autoritats educatives, docents i nens a escala nacional. Avui existeix una xarxa nacional de Municipis Escolars que és activa en prop de 5.000 Centres Educatius de diversos nivells (Inicial, Primària, Secundària i Especial) que dona compte de la institucionalització i mostra l'àmplia cobertura d'aquest programa (hi participen, ja sigui de manera directa o indirecta, prop de 3,5 milions d'alumnes). En ells es realitzen diverses activitats articulades a escala nacional (trobades, campanyes, eleccions i consultes nacionals) i s'ha aconseguit la sensibilització i el compromís massiu de les autoritats educatives i docents així com la incorporació dels Municipis Escolars en els *Proyectos de Desarrollo Institucional* (PDI) i *Planes de Trabajo de los Centros Educativos*.

Després d'alguns anys d'exercici eficaç, avui els MMEE al Perú formen part activa d'una institució permanent com és el cas de l'escola i no requereixen de grans recursos per al seu funcionament. Potser un dels principals impactes del projecte que garantirán la seva sostenibilitat en el futur, és que ha rebut el suport del Ministeri d'Educació. L'any 2002 l'esmentat ministeri, conscient de la importància que significa promocionar entre els nens i adolescents peruans les pràctiques d'organització i participació democràtica, va emetre una resolució per organitzar i implementar els MMEE als col·legis de primària i secundària de forma obligatòria i des de 2003 formen part del currículum escolar.

S'ha aconseguit a més, la construcció de xarxes de suport institucional que coordinen i treballen amb els Centres Educatius (organismes i programes públics, empreses privades, mitjans de comunicació, ONGs, organismes socials i de base, església, etc.). Els ME també poden constituir les *Coordinadoras de Municipios Escolares* (CODEMES) com a espai de coordinació dins d'un districte, província o departament. Les CODEME, com a estructures que articulen els MMEE com a espai d'intercanvi, capacitació, execució d'activitats i propostes, són formades pels MMEE d'una mateixa zona geogràfica que, amb la seva participació en les COMUDENAS, garanteixen la possibilitat de ser presents i influir en les polítiques municipals relacionades amb la infància.

A través d'aquest article hem mirat de mostrar que l'experiència dels Municipis Escolars al Perú és un model de participació *d'aprendre fent*, tot participant en un fòrum permanent i amb èxits visibles. El seu cost d'implementació no és, a més, molt alt i es tracta d'un model d'organització gestionat pels mateixos nens i nenes. Considerem que és un bon exemple de com l'organització democràtica de l'alumnat pot no tan sols millorar la qualitat del sistema educatiu, sinó fer més vives les escoles, obertes a les seves comunitats i aconseguir la implicació activa dels nens i nenes en la defensa i exercici dels seus drets a les seves escoles, les seves famílies, el barri i el municipi. Sens dubte, un gran assoliment en el *complex trànsit* en què ens trobem per fer efectiu el reconeixement dels nens i nenes com a subjectes de dret. Nens i nenes que són plens d'un enorme potencial i que es fa visible quan es generen les oportunitats perquè aquest aflori.

Nens i nenes que són plens d'un enorme potencial i que es fa visible quan es generen les oportunitats perquè aquest aflori

Marta Martínez Muñoz

Sociòloga

Universidad Complutensa de Madrid

Bibliografia

Acción por los Niños (2001) *Programa Nacional de Municipios Escolares. Manual de Organización y Reglamentos*. Lima, Acción por los Niños.

Acción por los Niños (2002) *Programa Nacional de Municipios Escolares. Manual de Gestión de las Regidurías de los Municipios Escolares*. Lima, Acción por los Niños.

Save the Children Suecia (2003) *Sistematización de los Municipios Escolares en Educación Inicial*. Lima, Save the Children Suecia.

Terrerros, C. y Tibblin, A. (2004). *La experiencia del modelo de Municipios Escolares en el Perú. Democracia en la escuela*. Lima, Save the Children Suecia.

www.onpe.gob.pe

Referències a la WEB

1. <http://www.accionporlosninos.org.pe/publi.htm>
Hi ha disponibles les diverses publicacions que el programa de ME ha generat: *Manual de Organización Reglamento del Municipio Escolar*; *Manual del Municipio Escolar*; *Estatuto y Reglamento de Elecciones del Municipio Escolar*; *Guía para el Desarrollo de Actividades de Promoción de Salud y Ambiente* (entre altres)
2. <http://www.aojoscerrados.blogspot.com/>
Es poden veure vídeos de diferents Alcaldes/ses.

-
- 1 Sociòloga (Universidad Complutense de Madrid) Consultora en Avaluació de Projectes i Drets de la Infància. És així mateix Coordinadora Pedagògica de l'Expert en Polítiques Socials d'Infància-UCM (martamartinezm@telefonica.net)
  - 2 Us invito a entrar a Google Perú (www.google.com.pe) i marcar la recerca de "Municipios Escolares": un resultat d'aproximadament 4.000 pàgines d'interès, donen compte de la implantació i difusió d'aquesta peculiar iniciativa de participació infantil.
  - 3 El *Reglamento del Municipio Escolar* es recull en un document de 56 articles amb cinc apartats: I.- Generalidades; II.- Fines y atribuciones; III.- Derechos y responsabilidades de los miembros; IV.- Organización y funcionamiento; V.- Elecciones del Concejo de Aula. (ver en www.accionporlosninos.org)
  - 4 Per conèixer el suport que brinda l'ONPE al programa vegeu www.onpe.gob.pe
  - 5 IRESIMA, CEDISA, Centro Micaela Bastidas, CODENI, Asociación Proyección, Centro José María Arguedas.
  - 6 Els ME depenen de les seves pròpies activitats per a la recaudació de fons a través de l'organització de rifes, sorteigs...; en algunes escoles, per exemple, les APAFA (Asociaciones de Padres de Familia) han decidit que una part de les quotes es destini al treball del Municipi Escolar.
  - 7 DEMUNAS centres municipals que des de 1993 ofereixen orientació i ajuda gratuïta, per a la resolució de conflictes a l'entorn de la problemàtica dels drets dels nens i nenes. Permet l'accés a la justícia als qui no disposen de recursos per accedir al sistema judicial. Avui existeixen unes 600 DEMUNAS a tot el Perú. COMUDENAS són Comitès Municipals que enforteixen el programa de les DEMUNAS. Els ME poden participar a les COMUDENAS i així es troben formalment vinculats a les DEMUNAS.
  - 8 Cal destacar que l'ONG *Transparencia Internacional* ha impartit tallers i cursos sobre pràctiques electorals netes.
-